

Objavljena recenzija / 1.19

dr. Nena Židov

Mojca Tercelj Otorepec TRNOVSKI TIČARJI IN SOLATARCE

*Ljubljana: Prešernova družba, 2001, 106 str.:
ilustr.*

Etnologinja Mojca Tercelj Otorepec se je s tematiko trnovskih solataric (*Trnovski solatarji, Seminarska naloga 2*, 1993) in trnovskih ptičarjev (*Trnovski »tičarji«, Diplomatska naloga*, 1997) ukvarjala že med študijem na Oddelku za etnologijo in kulturno antropologijo Filozofske fakultete v Ljubljani. Svoje izsledke o »tičarjih« je delno že predstavila v Glasniku Slovenskega etnološkega društva (*Trnovski »tičarji«, let. 37, št. 3, 1987, 20–24*) in reviji Lovec (*Spomnimo se trnovskih »tičarjev«, let. 80, št. 9, 372–374*). Lani pa je svoja nekoliko dopolnjena prizadevanja, povezana z raziskovanjem trnovskih ptičarjev in solataric, zaokrožila v knjigi *Trnovski tičarji in solatarce*. Da se je že kot študentka začela ukvarjati z raziskovanjem ljubljanskega Trnovca, vsekakor ni naključje, saj je to okolje njene prababice, starih staršev, staršev pa tudi njeno.

Časovno knjiga sega predvsem v obdobje od srede 19. stoletja do srede 20. stoletja, pri čemer se osredotoča zlasti na južni del Trnovca – Gmajno. Avtorica predstavlja za to območje zelo značilni dejavnosti: ptičarstvo, ki je bilo predvsem domena moških, in pridelovanje zelenjave za potrebe mestnega živilskega trga, s čimer so se ukvarjale predvsem ženske.

Ptičarstvo je živelo nekako do začetka druge svetovne vojne. Avtorica ga rekonstruira na podlagi redkih arhivskih in tiskanih virov ter ustnih virov, na katerih temelji tudi večina podatkov o trnovskih solataricah.

Knjiga je razdeljena na štiri poglavja. V prvem z naslovom *Kje je Trnovo s trnovsko Gmajno* je predstavljeno Trnovo in še posebej njegov južni del – Gmajna, ki leži med Švabičovo ulico na severu in Malim grabnom na jugu. Zeleno potjo na zahodu in Ljubljano na vzhodu. To je območje nekdanjih skupnih pašnikov, ki so jih začeli sredi 19. stoletja razprodajati in kjer so začele rasti prve hiše. Na območju Gmajne so se naseljevale predvsem delavske družine. Na podlagi popisa prebivalstva med letoma 1900 in 1931 avtorica predstavi prebivalstvo izbranih ulic Gmajne (Mivka, Opekarska in Cesta na Loko). Ugotavlja, da so se tod naseljevali predvsem iz Ljubljane in mestne okolice. Gradili so večinoma pritlične hiše, njihovi lastniki pa so se razmeroma hitro menjali. Družine sicer niso bile številne, so pa imele podnajemnike. Moški so se zaposlovali v obrtnih obratih, pri zasebnikih ali v državnih službah (železnici, pošti, policiji). Številne ženske so bile zaposlene v tobačni tovarni in tovarni smodnika.

Sledi poglavje *Tudi v Ljubljani so lovili ptice – trnovski »tičarji«*. Ptičarstvo avtorica opredeljuje kot »lov na ptice (z nastavljanjem pasti)« oziroma kot »ukvarjanje s pticami«, ptičarje pa kot »nosilce tega lova« (str. 39). Večina trnovskih ptičarjev je živela na Gmajni. Prevladovali so delavci, ki so svoj skromni zaslužek dopolnjevali z »dodatnim delom« – ptičarstvom. Ptice pevke (samice) iz prvega gnezda so lovili le za »hišne ptice«, ki so živeli v kletkah. Ptičarji so jih imeli doma ali so jih prodajali. Določene vrste ptic so lovili zgolj v prehranjevalne namene, pri čemer so bile nekatere le za domačo prehrano (na primer družina vranov), cipe pa so bile le za prodajo.

Ptičarstvo ni pomenilo le dodatnega vira zaslužka, temveč je ponujalo tudi možnost stika z naravo. Nedvomno so morali ptičarji za uspešen ulov zelo dobro poznati posamezne vrste ptic in njihovo obnašanje. Lovišča so imeli predvsem v ljubljanski okolici. Lovljenje je bilo večinoma individualno, domena mož in fantov. Znanje se je prenašalo v okviru družine. Avtorica zelo nazorno predstavi osem načinov lova, od tega šest s pasivnimi in dva z aktivnimi pastmi. Izbor vrste pasti je bil seveda odvisen od ptic, ki so jih lovili. Zanimiv je podatek, da kmetje, ki so živeli v okolici, takega lova ptic niso odobraval. V poglavju *Fronc Marenka – najbolj znan trnovski »tičar«* je predstavljen ptičar, ki se je menda edini »poklicno« ukvarjal s ptičarstvom. Lovil je velike in male cipe ter jih prodajal Grand hotelu Union in gostilni Pr'žeksarju. Občasno pa je pomagal bratu pri ribanju zelja. Seveda avtorica ne more mimo *Škandrovega protokola za trnovske Devičarje in Deviče* (zvezek, v katerega so od leta 1877 zapisovali imena neporočenih deklet, starejših od 24 let, in fantov, starejših od 26 let), saj je bil Marenka znan tudi kot najstarejši trnovski neporočeni fant in zadnji varuh Škandrovega protokola.

V zadnjem poglavju *Trnovčanke* predstavlja avtorica prebivalke Trnovca oziroma Gmajne, ki so pridelovale zelenjavo za prodajo na mestnem živilskem trgu. To so bile predvsem nezaposlene gospodinjice, ki jim je zelenjadarstvo pomenilo dodaten vir zaslužka. Kmetje, ki sta jim bila pridelovanje in prodaja zelenjave na trgu glavni vir dohodka, so bili manj številni. Avtorica predstavlja pripravo zemlje, gojenje rastlin in prodajo na trgu. Glede na obseg te dejavnosti in njen pomen tako za »zelenjadarice« kot za mestno prebivalstvo je to poglavje v primerjavi s poglavjema, namenjenima ptičarjem, nekoliko skromno. Tudi nekatere ugotovitve avtorice se zdijo vprašljive (na primer da so se kmečki prodajalci na ljubljanskem živilskem trgu pojavili šele po letu 1965 /str. 105/).

Nekoliko nedodelan pa se tu in tam zdi znanstveni aparat. Tako nekatere avtorice, med besedilom citiranih v oklepajih, ne najdemo na seznamu literature in virov. In ker je knjiga izšla leta 2001 (v začetku 21. stoletja torej!), se nekoliko čudno berejo deli stavkov, na primer »Do sedemdesetih let tega stoletja /.../« (str. 14).

Besedilo knjige dopolnjujejo arhivske listine in karte z označenimi »tičarskimi« hišami in lovišči. Avtorica z risbami rekonstruira nekatere načine lova, ki bi bili sicer pozabljeni, s fotografijami pa nam predstavlja nekatere pripomočke in postopke. Akvareli Blaža Šegule nas popeljejo tudi v svet ptic. Knjiga je vsekakor pomemben prispevek k poznavanju kontinuitete načina življenja v Trnovem, v katero sta v osemdesetih letih odločilno posegla rušenje značilnih hiš z vrtovi in gradnja stanovanjske soseske.

